

לחתימת ברכת הגאולה

בקשר למאמרו של פרופ' גפתי וידר על פרקים בתולדות התפילה (סיני, כרך עו, עמוד קיח) כשהוא מדבר על נוסח חתימת הברכה של גאל ישראל הוא אומר, „בצורה זו היא מופיעה בטכסט הירושלמי (ברכות פ"א ה"ט) שבידינו", רצוני להעיר שבירושלמי שם מדובר לא על חתימת הברכה אלא על ביטוי בתוך הברכה, ועל פי ירושלמי זה אנו אומרים לפני חתימת הברכה „צור ישראל קומה וכו'", אלא שמסדרי התפילה רצו לדמות חתימת הברכה ללשון של סוף הברכה.

מן הראוי להוסיף לחקור בנוסח ברכה זו ולבדוק למה בשתרית בא הפסוק „גואלנו ה' צבאות" ובערבית בא הפסוק „כי פדה", שהוא מתאים יותר לשחרית שאנו מתפללים, ופדה כנאמין. נראה לי שיש כאן עירוב פסוקים. עוד היכחה לעירוב זה, שהפסוק „כי פדה" מדבר על העבר, והפסוק „גואלנו" מדבר על העתיד, וידוע שהברכה של שחרית תיקנו על העבר והברכה של ערבית על העתיד, ראה תוספות ברכות יב א, ד"ה להגיד; טור או"ח, סימן סו. ח"מ לויטס

הערה למאמרי ר' מנחם ממירזבורק ונימוקיו

בסיני כרך עח (תשרי-חשון תשל"ו) עמ' פא זהיתי את מחבר ספר משא מלך בר' יוסף איסקופה. ידידי ר' יעקב שפיגל זר' שמאל אשכנזי העירו לי שטעיתי בזיהוי המתבר. הרי כאילו יש כאן שני „יוסף בן שמעון". מחבר ספר משא מלך המצטט את נימוקיו של ר' מנחם מירזבורק לרוב הוא ר' יוסף בר' יצחק אבן-עזרא. הוא גולד ביאנינה ונפטר בסופיה בערך שס"ב, והיה חכם זמריץ תורה בשאלוניקי. שנים מספריו: משא מלך בדיני המיסים והארנונות הנזכר וספר עצמית יוסף על מסכת קידושין הדפיס בשאלוניקי בשנת שס"א (גם בשנת הדפוס שציינתי במאמרי הע' 40 ישנה טעות: במקום תס"א צ"ל: שנת שס"א). בהקדמתו למשא מלך הוא מספר שחיבר ספר ראש יוסף על חושן משפט ובהגיעו לסי' קסג החליט לעשותו ספר בפני עצמו בשם משא מלך. דבר זה צויין גם בשער הספר.

ר' יוסף בר' שאול איסקאפה הוא רב ואב"ד באיזמיר ונפטר שם בשנת תכ"ב. שני ספריו ראש יוסף על שו"ע אורח חיים ועל חושן משפט נדפסו באזמיר בשנת ת"ח ות"ט. הסכמותיו וחקנותיו בעניני מסים נדפסו בספר עבודת משא לר' יאושע אברהם יהודה (שאלוניקי תר"ו).

יצחק זימר